

PARADOKS EKONOMİ, SOSYOLOJİ ve POLİTİKA DERGİSİ

PARADOKS Economics, Sociology and Policy Journal

Cilt/Vol: 20, Sayı/Issue 2, Sayfa/Page: 200-223

Yıl: 2024

ISSN: 1305-7979

PARADOKS
Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi

PARADOKS
Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi

Editörler / Editors in Chief

Baş Editör

Prof. Dr. Elif KARAKURT TOSUN

Alan Editörü

Prof. Dr. Sema AY

Teknik Editör

Prof. Dr. Hilal YILDIRIR KESER

**TARANDIĞIMIZ
INDEXLER**

Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir. Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors. None of the contents published cannot be used without being cited.

Yayın ve Danışma Kurulu / Publishing and Advisory Committee

Prof. Dr. Sema AY (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Veysel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Marijan CINGULA (University of Zagreb)
Prof. Dr. Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Elif KARAKURT TOSUN
Prof. Dr. Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Emine KOBAN (Gaziantep Üniversitesi)
Prof. Dr. Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)
Prof. Dr. Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Mariah EHMKE (University of Wyoming)
Doç. Dr. Zerrin FIRAT (Uludağ Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Ausra REPECKIENE (Kaunas University)
Assoc. Prof. Dr. Cecilia RABONTU (University "Constantin Brancusi" of TgJiu)
Prof. Dr. Hilal YILDIRIR KESER (Bursa Teknik Üniversitesi)
Dr. Murat GENÇ (Otago University)

Hakem Kurulu / Referee Committee

Prof. Dr. Hamza ATEŞ (Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Veysel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Marijan CINGULA (University of Zagreb)
Prof. Dr. Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Kemal DEĞER (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Sami DENKER (Dumlupınar Üniversitesi)
Prof. Dr. Bülent GÜNŞOY (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Ömer İŞCAN (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Vedat KAYA (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Sait KAYGUSUZ (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Emine KOBAN (Gaziantep Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet MUTLU (Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Prof. Dr. Nilüfer NEGİZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Prof. Dr. Serap PALAZ (Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Yaşar SARIBAY (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Abdülkadir ŞENKAL (Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Veli URHAN (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevtap ÜNAL (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevda YAPRAKLI (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Uğur YOZGAT (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)
Doç. Dr. Rasim AKPINAR (Manisa Celal Bayar Üniversitesi)
Doç. Dr. Gül ATANUR (Bursa Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Tülin ASLAN (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Arzu ÇAHAN'TİMUR (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Ceyda ÖZSOY (Anadolu Üniversitesi)
Doç. Dr. Doğan BIÇKI (Muğla Üniversitesi)
Doç. Dr. Elif ÇOLAKOĞLU (Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. Mithat Arman KARASU (Harran Üniversitesi)
Doç. Dr. Mustafa KOCALOĞLU (Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Doç. Dr. Ahmet MUTLU (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Doç. Dr. Nilüfer NEGİZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Doç. Dr. Veli Özer ÖZBEK (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Doç. Dr. Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Cecilia RABONTU (University "Constantin Brancusi" of TgJiu)
Assoc. Prof. Dr. Ausra REPECKIENE (Kaunas University)

Doç. Dr. Gözde YILMAZ (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Aybeniz AKDENİZ AR (Balıkesir Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Cantürk CANER (Dumlupınar Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Işın KIRIŞKAN (Giresun Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Burcu ÖNGEN BİLİR (Bursa Teknik Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Ersoy SOYDAN (Kastamonu Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan ÖZALTIIN (Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi)
Dr. Murat GENÇ (Otago University)
Dr. Enes Battal KESKİN (Uludağ Üniversitesi)

PARADOKS
Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi

Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi

Yıl: 2024, Cilt/Vol: 20, Sayı/Issue: 2

HAKEM KURULU

Prof. Dr. Gökçe Çiçek CEYHUN	BURSA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Prof. Dr. Halit Burç AKA	TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
Prof. Dr. Funda YİRMİBEŞOĞLU	İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Esra ÇIKMAZ	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Yaprak ÖZEL	İSTANBUL NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Gülşen ÇETİN AYDIN	KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Mehmet Fatih ÇÖMLEKÇİ	KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
Dr. Öğr. Üyesi Gökmen DURMUŞ	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
Dr. Öğr. Üyesi Ercan İNCE	İĞDIR ÜNİVERSİTESİ
Dr. Öğr. Üyesi Gülayşe ÜLGEN TÜREDİ	KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
Dr. Öğr. Üyesi Bilge ÇAĞATAY	FENERBAHÇE ÜNİVERSİTESİ

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ÇEVRE DİPLOMASİSİNDEKİ ROLÜ*

Şüheda Merve PAMUK

*Yüksek Lisans Mezunu, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Uluslararası İlişkiler Bölümü
ORCID: 0000-0002-5468-6015*

Sezin İBA GÜR SOY

*Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Uluslararası İlişkiler Bölümü
ORCID: 0000-0001-5795-9982
seziniba@klu.edu.tr*

ÖZET

Mevcut çalışma çevre diplomasisi kavramını tanıtarak, Avrupa Birliği'nin hem üye devletler arasında hem de uluslararası düzeydeki çevre diplomasisi girişimlerine odaklanmaktadır. Amaç, AB'nin çevre diplomasisi yaklaşımının yıllar içinde nasıl geliştiğini, küresel çevre yönetişimine nasıl katkı sağladığını göstererek, 2019 sonrasındaki değişimini ortaya koymaktır. Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden belge analizi, söylem ve içerik analizine dayanarak çoklu bir metot uygulamaktadır. AB Konseyi, Avrupa Zirvesi ve Avrupa Komisyonu'nun sonuç belgeleri ve Birliğin Durumu Konuşmaları araştırmanın temel verilerini oluşturmaktadır. Bilimsel literatürden ve ilgili veriler, kilit sonuç raporları ile tamamlanmıştır. Sonuçta bu veriler özelinde çevre diplomasisi ile ilgili kelimeler taranmıştır. Bu kelimeler üzerinden AB'nin hem küresel çevre diplomasisine ne şekilde uyum sağladığı hem de üye devletler arasında yarattığı uyum/uyumsuzluk analiz edilmeye çalışılmıştır. AB kurumlarının çevre diplomasisi sürecindeki rollerine odaklanan makale, sonuçta AB'nin özellikle 2019 sonrası çevre diplomasisi açısından öncül olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Çevre Diplomasisi, Küresel Çevre Yönetişimi, Diplomasi, Çevre.

*Bu makale Şüheda Merve Pamuk'un 07.06.2023 tarihinde savunulmuş yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

THE ROLE OF THE EUROPEAN UNION IN ENVIRONMENTAL DIPLOMACY

Şüheda Merve PAMUK

*Master's Degree, Kırklareli University, Institute of Social Sciences,
Department of International Relations
ORCID: 0000-0002-5468-6015*

Sezin İBA GÜRSOY

*Assoc. Prof. Dr., Kırklareli University, Faculty of Economics and Administrative Sciences,
Department of International Relations
ORCID: 0000-0001-5795-9982
seziniba@klu.edu.tr*

ABSTRACT

This study introduces the concept of environmental diplomacy and focuses on the European Union's environmental diplomacy initiatives both among member states and at the international level. The aim is to show how the EU's approach to environmental diplomacy has evolved over the years, how it has contributed to global environmental governance, and how it will evolve after 2019. This study uses a multi-method approach based on qualitative research methods of document, discourse and content analysis. The outcome documents of the European Council, the European Summit and the European Commission, as well as the State of the Union addresses, constitute the main data of the study. Scientific literature and relevant data are complemented by key outcome reports. As a result, words related to environmental diplomacy were scanned in this data. Through these words, an attempt was made to analyse both how the EU has adapted to global environmental diplomacy and the harmony/discord created among member states. Focusing on the role of EU institutions in the environmental diplomacy process, the article finally shows that the EU is a pioneer in terms of environmental diplomacy, especially after 2019.

Key Words: European Union, Environmental Diplomacy, Global Environmental Governance, Diplomacy, Environment.

1. GİRİŞ

Çevresel krizler 21. yüzyılın en önemli küresel sorunlarını oluşturmaktadır. Çevre problemleri kısıtlı bir coğrafyada sınırlı kalmak yerine ulusların meşru sınırlarını aşarak, yerel olmaktan çıkmış ve tüm varlıkları tehdit edecek boyutlara ulaşmıştır. Bilhassa doğal kaynakların tüketilmesi, tahrip edilmesi ve çevrenin maruz kaldığı baskılar, gelecek nesiller hususunda karamsarlığa sebep olmaktadır. Çevre sorunları son yıllarda yalnızca bir devletin değil tüm devletlerin ortak problemi haline gelmiştir. Bu sorunlar sadece devletlerin değil aynı zamanda uluslararası örgütlerin ve hatta sivil toplumun ürettiği politikalar ile çözümlenebilecek hale dönüşmüştür.

Avrupa Birliği (AB), küresel çevre politikalarında, özellikle iklim değişikliğinin azaltılmasına yönelik uluslararası müzakerelerde ve çevreye yönelik iş birliği sürecinde önemli bir uluslararası aktördür. Bu nedenle çevre krizleriyle mücadelede sanayi devriminin öncüsü olarak görülen Avrupa ülkelerinin çabalarını anlamak oldukça önemlidir. Buradan yola çıkıldığında “AB’nin küresel çevre politikalarında bir aktör olarak nasıl davrandığı/davranacağı” çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Yani çalışma; AB’nin uluslararası düzeyde çevre krizlerinin çözümüne yönelik çevre diplomasisi girişimindeki rolüne odaklanarak, AB’nin çevre diplomasisi yaklaşımının yıllar içerisinde nasıl geliştiğini ve küresel çevre yönetişimine nasıl katkı sağladığını ortaya koymayı hedeflemektedir.

Bu çalışmadaki analiz, AB resmî belgelerinin ve konuşmaların nitel içerik analizi ve akademik çalışmaların sistematik analizi olmak üzere farklı yöntemlerin kombinasyonuna dayanmaktadır. Çalışma öncelikle kavramsal çerçeve anlamında çevre diplomasisine değinmekte ardından Birliğin çevre yönetimini anlatmaktadır. Sonrasında çevre yönelik diplomasi anlayışı AB kurumlarının görev paylaşımı farklı belgeler üzerinden ortaya konmuştur. Çalışma, temel bulguların özetlenmesi ve gelecekteki araştırma yollarının önerilmesiyle son bulmaktadır. Giderek karmaşıklaşan bu küresel ortamda konuya ilginin daha da artacağı, çevre diplomasisinin dünya gündemini meşgul edeceği aşikardır. Bu doğrultuda söz konusu çalışma, konuyla ilgilenen okuyuculara yardımcı kaynak olarak sunulmuş ve literatüre katkı sağlamayı hedeflemiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Çevre Diplomasisi

Dünya, sanayi devriminden bu yana doğal kaynakların tüketiminin giderek artmasından dolayı kirlenmeye devam etmektedir. Kirlilikten doğan hava kalitesindeki düşüş, iklim değişikliği, su kıtlığı, biyolojik çeşitliliğin azalması gibi sorunlar insanlığı olumsuz yönde etkilemektedir. Doğal kaynakların geri dönülmez şekilde tahrip edilmesi ve çevrenin maruz kaldığı baskılar, insanlığın geleceği hakkında karamsarlığı beraberinde getirmektedir.

Küresel düzeyde yaşanan çevre sorunları ulusların sınırlarını aşarak, tüm canlı ve cansız varlıkları her yer ve zamanda tehdit edecek boyutlara ulaşmıştır. Çevre sorunlarının sınır tanımaması bilim insanlarını, politikacıları, sivil toplumu ve diplomatları uluslararası iş birliğine yöneltmiştir. (Söker, Çevre Diplomasisi, 2021) Çevre kirliliği, biyoçeşitliliğin azalması, doğal kaynakların tükenmesi, iklim değişikliği gibi sorunların bir devletin değil tüm dünyanın meselesi olduğu ve bu meselelerin yalnızca sivil toplum kuruluşlarının ve bireylerin desteği ile değil, aynı zamanda uluslararası örgütlerin çözüm ve devlet politikalarının uyum çabalarıyla çözümlenebileceği anlaşılmıştır. (Söker, Çevre Diplomasisi, 2021) Diplomasi bu kısımda yeni ve güncel haliyle ortaya çıkmaktadır ki politikalar arasında bir etkileşim söz konusuysa orada işleyen bir diplomasi mevcuttur. (Blaxekjaer, 2016) İnsan yaşamını olumsuz etkilemeye başlayan çevre sorunlarının çözümü için de başvurulan en temel araçlardan biri “çevre diplomasisi” dir.

Küresel çevresel diplomasi kavramını dünyaya tanıtan Tolba'ya göre çevre diplomasisi devletlerin farklı siyasi ve ekonomik güdülerini tatmin edecek çözümler aramak anlamına gelmektedir. Tolba hedeflere ulaşmak için uzlaşmaya varmayı ve bilimsel bulgulara yanıt verilmesine izin veren esnek çevre anlaşmaları hazırlamayı çevre diplomasinin bir parçası olarak görmektedir. Bu bağlamda Tolba sivil toplum kuruluşlarına müzakerelerde esnek olmalarını tavsiye etmektedir. (Tolba, 2008) Kısaca çevre diplomasisi uluslararası sistemde çevre meselelerinin diplomasi yoluyla müzakereler yapılarak çözüme kavuşturulması, uygun çevresel yasal düzenlemelerinin oluşturulması ve ekolojik kirliliğin sonlandırılması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda çevre diplomasisinin uluslararası arenada çevresel sorunların çözümlenmesi, çevreye yönelik hukuk kurallarının uygulanması için etkin bir araç olduğu söylenebilir. (Abdurrahmanlı & Bağış, 2021) Uluslararası çevre hukuku, bir ülkenin komşu ülkeleri etkileyebilecek eylemlerini kontrol etmek için ortaya çıkmıştır. Bu süreç çevresel diplomasi ve çevre hukukunun birbirini desteklediği bir süreç olarak görülmüştür.

(Abdurrahmanlı & Bağış, 2021) Çevre sorunlarını düzenlemek ve hukuksal düzeyde korunmasını sağlamak için yapılan müzakereler çevre diplomasisi kapsamına girmektedir. (Söker, Çevre Diplomasisi, 2021)

Çevre diplomasisinin çağdaş tanımlarına bakıldığında çevrenin birden fazla düzeyde angajman içeren geniş kapsamlı bir konu olduğu kabul edilmektedir. Susskind ve Saleem'e göre çevre diplomasisi terimi, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler söyleminde; çevresel güvenlik, küresel çevre yönetimi ve çevresel barışın inşası olarak tanımlanan üç temel bilim alanını kapsayacak şekilde çağrışımlar kazanmıştır. (Susskind L. E., 1994) Broadhurst ve Ledgerwood, çevre diplomasisini, kirlilik ve çevresel bozulma ile ilgili sorunları çözmeyi amaçlayan uluslararası müzakereler olarak tanımlamışlardır. (Ledgerwood & Arlene Idol, 1999) Ayrıca, çevre diplomasisi ile ilgili sürecin sadece uluslararası anlaşmaları onaylayan devletler kapsamında kalmaması gerektiği, devlet dışı aktörlerin de görüşlerinin dikkate alınan bir süreç olarak görülmesi gerektiğini belirtmişlerdir. (Ledgerwood & Arlene Idol, 1999) Tayebi vd. çalışmalarında çevre diplomasisini, ülkeler ve nihayetinde vatandaşlar arasındaki etkileşimlerde barış ve güvenlik derinliğini arttıran önemli bir konu olarak ele almıştır. Ek olarak çevre diplomasisinin amacının stres faktörlerini ortadan kaldırmak olduğunu öne sürmüşlerdir. (Tayebi, Moosavi, & Poorhashemi, 2016) Saalem ve Helena, çevre diplomasisinin kökeninin, ulus-devletlerin ikili ve çok taraflı anlaşmalar konusunda birbirleriyle müzakere ettiği klasik diplomatik süreçlere dayandığını ifade etmişlerdir. (Saalem & Helena, 2016) Benedick ise çevreyi geleneksel diplomasiden ayıran beş ana faktör belirlemiştir. Bunlar; konunun doğası, bilim ve bilim insanlarının rolü, müzakerelerin karmaşıklığı, ilgili benzersiz eşitlik sorunları ve yenilikçi yaklaşımlardır. (Benedick, 1998) French, iş dünyasının, uluslararası çevre müzakerelerinde aktif bir katılımcı haline geldiğini ve başarılı bir çevre diplomasisinin iş birliğine dayalı, çok taraflı bir yaklaşımı gerektirdiğini belirtmiştir. (French, 1998) Nicolas ve Kallab ise çevre güvenliği ve barış inşası arasındaki ilişkinin 1990'larda ortaya çıkan "sürdürülebilir barış" kavramıyla başladığını iddia ederek, çevre diplomasisini barış inşası başlığı altında incelemeyi uygun bulmuşlardır. (Nicolas & Kallab, 2021)

Çevre diplomasisi hakkında ulusal literatüre bakıldığında ise; Güzin Arar çevre diplomasisini, "müzakerenin kurallarını ve gidişatını kendisinin belirlediği ve belirlemesinin beklendiği klasik diplomasi geleneğini kökünden değiştirecek yaklaşım" olarak tanımlamıştır. (Arar, 2006) Abdurrahmanlı ve Bağış, çevre diplomasisini 19.yy birlikte makineleşme ve teknolojiye yaşanan dönüşümün yarattığı ekolojik kirlenmelerden kaynaklı konuları düzenlemek ve hukuksal boyutta korunması amacı ile yapılan görüşmeler olarak tanımlamıştır.

(Abdurrahmanlı & Bağış, 2021) Çağlar Söker ise çevre diplomasisinin, geleneksel diplomasiinin klasik tutumu dışında bir çerçevede ele alındığını ve bu doğrultuda çevrenin, diplomasiinin özel bir alanı haline geldiğini öne sürmüştür. (Söker, 2021) Gülmez ve Top, çevre diplomasiisini, “sürdürülebilir bir kalkınmaya temel olacak biçimde insanlık için sağlıklı ve elverişli bir çevrenin oluşturulması adına katılımcılar arası anlaşmanın sağlanması” olarak tanımlamışlardır. (Gülmez & Top, 2018) Çatal ve Doğan, çevre diplomasiisini sürdürülebilir kalkınma temelinde ele almışlardır. Çevre diplomasiisi genel olarak ulusal yazındaki çoğu eserde sürdürülebilir kalkınma özelinde ele alınmıştır diyebiliriz. (Çatal & Doğan, 2018)

Çevre diplomasiisinin uygulama alanları incelendiğinde; çevre diplomasiisinde aktif olan aktörler arasında, hükümet liderleri, resmi olmayan veya hükümet-dışı çıkar grupları (çevresel eylem organizasyonları, ticari dernekler ve bilimsel dernekler vb.) ve çok taraflı kuruluşlar (BM gibi) sayılabilir. Bu aktörler, bilgi toplama, fikir alışverişinde bulunma, teklifler oluşturma ve müzakere etme, yasal belgeler hazırlama, finansman düzenlemeleri yapma amacıyla resmi ve gayri resmi oturumlarda toplanmaktadır. Bu süreç aynı zamanda, genel kabul görmüş normları yansıtan bir uluslararası hukuk bütünü tarafından çoğunlukla “yumuşak hukuk” olarak adlandırılan kurallar tarafından şekillendirilmektedir. (Susskind L. E., 1994)

Çevre diplomasiisi küresel ölçekte koordineli eylemleri gerekli kılarken, ekolojik karşılıklı bağımlılık da çevre diplomasiisinin etkinliğini arttırmıştır. Çevre korumayı desteklemek için oluşturulan yasalar ve yönetmelikler, buna paralel uluslararası anlaşmalar çevre hukukunun gelişimini sağlamıştır. Çevre diplomasiisi aynı zamanda farklı aktörler arasında kapasite geliştirmeyi de imkanı hale getirmiştir. STK’ların etkin baskın rolü burada oldukça önemlidir. Bunların yanı sıra çevre diplomasiisinin etkinliği barış inşasında da bir araç olarak kullanılmaktadır. (Susskind L. E., 1994) Buna karşın çevre diplomasiisi kavramında birtakım sıkıntılar da göze çarpmaktadır. Bunlardan bazıları; çevre anlaşması yapım sürecinin zorluğu, ulusal egemenliği koruma arzusu ve müzakere masasında kazancın görece olması, ekonomik ulusal çıkarların farklılığı, süreç içerisinde çok sayıda hükümet dışı aktörün rol alması, çevre sorunlarında yaşanan bilimsel belirsizlik, yasal ve hukuki yapının yetersiz olması ve Kuzey-Güney çatışması veya eşitsizliğidir. (Susskind & Saalem, 2015)

2.2 Avrupa Birliği Çevre Yönetimi ve Diplomasiisi

Avrupa Birliği dünyadaki en iddialı çevre politikalarına sahip küresel aktörlerdendir. (Jordan, Grayev, & Adelle, 2021). Hatta Birlik çevre koruma kapsamında küresel bir öncü olarak çok taraflı zirveler, politika diyalogları, diplomasi yollarıyla çevresel iş birliğini

uluslararası düzeyde teşvik etmeye çalışmıştır. Bu anlamda çevre konuları Birlik içinde en dikkate değer ve en etkili politika alanları arasında görülmektedir. (Selin, 2015)

AB'nin çevre politikalarının çoğu son elli yılda ortaya çıktığı bilinmektedir. Birlik içerisinde çevre ile ilgili mevzuat Roma Antlaşması'nın 100. ve 235. Maddelerine dayandırılmıştır. (T.C. Dış İşleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2022) Bu iki madde çevre konusunda oluşturulan öncü mevzuatın temelini oluşturmaları açısından önem arz etmektedir. (T.C. Dış İşleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2022) 1972 Paris Zirvesi ile Birliğin çevre alanına dahil olma süreci başlamıştır. (Lazard & Youngs, 2021) O tarihe kadar Avrupa Topluluğu'nun çevre meselelerinde daha zayıf bir sese sahip olduğu ve üye devletlerin sıklıkla karşıt fikirlerle bölündüğü söylenebilir. (Lazard & Youngs, 2021) Paris Zirvesi, Topluluğun bağımsız bir çevre politikasının başlangıcı olarak görülmektedir. Topluluğun Danimarka, Birleşik Krallık ve İrlanda'yı kapsayacak şekilde genişlemesinden sadece birkaç hafta önce (1 Ocak 1973'te), bu zirvede çevre ve tüketici politikasına ilişkin bir bildirge kabul edilmiştir. (Lazard & Youngs, 2021) Bildirge, Avrupa Komisyonu'na çevrenin korunması için bir eylem programı hazırlama görevi vermiştir. (Lazard & Youngs, 2021) Bu amaçla Komisyon'da bir görev gücü oluşturulmuş ve bugünün Çevre Genel Müdürlüğü (DG) yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamıştır. Çevre sorunlarına ilişkin artan uluslararası algı, 1972'de Stockholm'de gerçekleşen UNCED' de vurgulanmıştır. (Lazard & Youngs, 2021) Bu konferans çerçevesinde üye devletler, daha geniş bir entegrasyon süreci ve kapsamlı bir ortak çevre politikasıyla giderek daha fazla ilgilenmeye başlamışlardır. (Lazard & Youngs, 2021) İlk Çevre Eylem Programı(ÇEP), Temmuz 1973'te Çevre Bakanları Konseyi'nin ilk toplantısında ulusal hükümet temsilcileri tarafından kabul edilmiş ve birkaç ay sonra resmi olarak yürürlüğe girmiştir. Böylece, ilk kez, üye devletlerin hükümetleri Birliğe resmi olarak bir çevre politikası yetkisi vermişlerdir. (Lazard & Youngs, 2021) AB'nin kuruluşundan itibaren süreleri 3 ila 10 yıl arasında değişen, toplam 8 ÇEP kabul edilmiştir. (Moore, Benson, Jordan, Wurzel, & Zito, 2021)

AB'nin kurucu anlaşmaları düzeyinde çevreye bakıldığında 1987 Avrupa Tek Senedi öne çıkmaktadır. Avrupa Tek Senedi, ile çevrenin korunması AB'nin temel hedeflerinden biri olmuştur. AB'nin küresel iklim değişikliği ile mücadelede ön plana çıkması Tek Senet sonrasında olmuştur. (Erdoğan, 2018) Tek Senet aynı zamanda çevre kanunlarının yapımına ilişkin anlaşma maddelerini içermektedir. (Selin & Vandever, 2015) 1992 Maastricht Antlaşması ile, Parlamento artan rolü ile birçok standardın yükseltilmesine yardımcı olmuştur. 1997 Amsterdam Antlaşması ve 2000 Nice Antlaşması sürdürülebilir kalkınmayı temel bir hedef haline getirerek çevre politikası entegrasyonunun önemini vurgulamıştır. AB çevre

politikasının uygulanmasında üye devletlere yol gösterici bir araç olarak kullanılacak temel ilkeler Amsterdam Antlaşması'nda yer almıştır. (Selin & Vanderveer, 2015)

2000'lerden sonra Birlik içerisinde iklim değişikliği güçlü bir siyasi öncelik olarak ortaya çıkmıştır. 2000 yılında Avrupa Komisyonu'nun oluşturduğu Avrupa İklim Değişikliği Programı bu bağlamda önemlidir. Bu sistem tüm eksikliklerine rağmen sera gazı emisyonlarının azaltılması bakımından uluslararası düzeyde iyi bir örnek olarak değerlendirilmekte ve AB'nin küresel düzeydeki liderlik pozisyonunu güçlendiren bir uygulama olarak görülmektedir. (Erdoğan, 2018) 2011 yılına gelindiğinde ise Birlik tarafından iklim diplomasisi girişimi başlatılmıştır. (European Council, 2023) 2016'da yürürlüğe giren Paris İklim Anlaşması iklim değişikliği ile mücadele yönteminin ve araçlarının çeşitlenmesine ve gelişmesine katkı sağlayarak AB'yi iklim değişikliği ile mücadelede daha donanımlı bir aktör haline getirmiştir. (Çelik, 2022) 2019'da ise Avrupa Yeşil Mutabakatı sunulmuştur. Bu mutabakat; 2050 yılında, modern kaynakları verimli kullanan ve rekabetçi bir ekonomiye sahip sera gazı emisyonlarının minimize edildiği ve ekonomik büyümenin kaynak kullanımından ayrıştırıldığı tarafsız ve refah bir topluma evrilmesini amaçlayan yeni bir büyüme stratejisidir. Anlaşma aynı zamanda AB'nin doğal sermayesini muhafaza edip ilerleterek toplumun sağlığını ve refahını çevre ile ilgili tehlikelerden korumayı amaçlamaktadır (European Climate Foundation, 2023).

24 Şubat 2021'de iklim değişikliğine karşı uyum konusunda yeni bir AB stratejisi kabul edilmiştir. AB'nin yüzyılım ortasına kadar iklim nötr olma iddialı hedefini tamamlayan bu strateji Paris Anlaşması ve Avrupa İklim Yasası önerisi doğrultusunda iklim değişikliğinin etkilerine karşı kırılganlığını en aza indirmeyi hedeflemektedir. (European Commission, 2023) 2021 sonrasında AB'nin Afrika ile ilişkilerine daha fazla önem gösterdiği gözlemlenmektedir. (Denisson & Engström, 2023) Geçtiğimiz yıl UNFCCC taraflarının katıldığı konferansta (COP27), güneyden gelen liderlerin sonunda iklim değişikliğine bağlı kayıp ve zararlara çözüm bulmak için gelişmiş ülkelerden gelen mali desteği gündeme getirmeyi başardıkları görülmüştür. (Denisson & Engström, 2023) Denisson ve Engström, AB'nin, Rusya ve Ukrayna çatışmasının ilk yılında neredeyse her kaynaktan enerji tedarikini güvence altına almaya odaklanmasının, AB'nin diğerleri gibi küresel bir oyuncu olarak kendi ekonomik çıkarlarını ön planda tutan bir oyuncu olarak itibarının zedelediğini iddia etmektedir. Aynı zamanda yeterli finansman eksikliği ve çifte standart suçlamalarından kaynaklı Birliğin yeşil liderlik iddiasının güvenilirliğinin kısmen zayıfladığını düşünmektedirler. Denisson ve Engström'a göre Birlik, eğer iklim gündemi kapsamında liderlik beklentilerini karşılayamazsa bu durum AB'nin diğer zorluklar karşısında iklime öncelik vermediğinin bir işareti olarak

anlaşılacaktır. Ancak, yeni kurumsal döngünün reform olanaklarının önünü açacağı iddia edilmektedir (Denisson & Engstörn, 2023).

AB'nin iklim diplomasisindeki liderlik konumunu etkileyen bir diğer husus 30 Kasım-12 Aralık tarihleri arasında düzenlenen COP28'dir. Konferans'ta AB, Paris Anlaşması doğrultusunda 1,5°C hedefini ulaşılabilir kılmak için küresel iklim hedefini önemli ölçüde artırmak için baskı yapmış ve başarılı bir sonuç elde etmek için benzer düşüncelere sahip ortaklarla çalışmıştır. (European Commission, 2023) COP28'de AB'nin yaptığı "Afrika-AB Yeşil Enerji Girişimi'ne 20 milyar Euroluk Avrupa Takımı katkısı" (European Commission, 2023) Birliğin iklim diplomasisinde liderlik konumunu güçlendirmek için Çin'e karşı yaptığı hamlelerden biri olarak değerlendirilebilir. (European Commission, 2023)

3. YÖNTEM

Bu çalışmada "AB'nin çevre diplomasisi nasıl gelişim göstermiştir?" temel sorusuna yanıt aramak için doküman ve içerik analizi yoluyla öncelikle literatür taraması yapılmıştır. Ardından nitel araştırma yöntemlerinden "söylem çözümlemesi" tekniği kullanılmıştır. (Bernard, 1952) Çalışmada bilimsel literatürden ve ilgili çevrimiçi portallardan veriler toplanmış; elde edilen bilgiler *kilit sonuç raporları* ile tamamlanmıştır. Bu teorik bilgilerden yola çıkarak çalışma AB'nin çevre diplomasi kurumların belgeleri üzerinden analiz edilmeye çalışılmıştır.

Veri toplama aşamasında AB Konseyi, Avrupa Zirvesi ve Komisyon'un resmî web sitelerinden yararlanılmıştır. Bu kurumlar seçilirken en çok yasa koyucu ve koruyucu kurumlar olmasına dikkat edilmiştir. Kurumların web sitelerinden alınan sonuç belgeleri niteliksel içerik analizine tabii tutulmuştur. İçerik analizi, metin, görsel, ses veya farklı bir iletişim materyalindeki verileri sistematik ve nesnel bir şekilde inceleyen bir tekniktir. Bu yöntemin temel özelliklerinden biri, içerikte **sayım ve tekrara** odaklanmasıdır. İçerik analizi; sayım ve tekrar üzerine yoğunlaşan bir tekniktir. (Bernard, 1952) Bu yaklaşım belgenin içindeki anlamı anlamaya yardımcı olmaktadır. Birliğin, çevre diplomasisinde ne ölçüde ve nasıl bir evrim yaşadığını saptayabilmek için; AB Konseyi Sonuç Belgeleri, Avrupa Zirvesi Sonuç Belgeleri, Komisyon Başkanları Birliğin Durum Konuşmaları ve Parlamento'nun 2018 tarihli "İklim Diplomasisi Raporu" incelenmiştir. Bu belgelerde seçilmiş anahtar kelimeler üzerinden analiz yapılmaya çalışılmıştır. Seçilmiş anahtar kelimeler diplomasi kavramının içeriğini oluşturan "görüşme", "müzakere", "diplomasi", "çevre", "çevre diplomasisi", "iklim", ve "iklim

diplomasisi”dir. Belgeler İngilizce olduğundan dolayı kelimeler İngilizce anlamları ile taranmış sonrasında Türkçeye çevrilmiştir.

4. BULGULAR

4.1 AB Konsey Sonuçları Bulguları

Konsey sonuçları, belirli bir konuda siyasi bir pozisyon içermekte ve bir Konsey toplantısındaki tartışmanın ardından kabul edilmektedir. Konseyin bu sonuçlarını araştırmak, Konsey’in ve daha spesifik olarak üye devletlerin çevre diplomasisi konusundaki tutumlarını görmek için faydalı bir yol olacağı düşünülmüştür. (European Council, 2023)

Öncelikle AB Konsey sonuç belgelerinde hangi kelimelerin sıklıkla kullanıldığına ve sonuçların çevre diplomasisini ele alıp almadığı incelenmiştir. Daha sonra içerik analizi yapılarak başlıklar, bölümler, paragraflar olarak detaylı analiz yapılmıştır.

Tablo 1: 2015-2023 Yılları Arası Konsey Sonuç Belgelerindeki Çevre ile İlgili Kelimeler (Kartal, 2023)

Taranan Kelimeler	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Müzakere	64	136	48	70	44	44	47	69	3
Görüşme	50	123	77	59	55	63	69	57	15
Diplomasi	40	60	23	19	22	23	50	64	22
Çevre	59	176	133	142	232	211	190	203	29
Çevresel	50	117	81	70	122	211	160	181	28
Çevresel Diplomasi	0	0	0	4	0	0	0	0	0
İklim	139	226	235	251	390	341	519	585	121
İklim Diplomasisi	4	36	5	8	17	9	13	21	2

AB Konseyi sonuç belgelerinin analizlerine baktığımızda, 2015 yılında 112 belgenin içerisinde yalnızca 5 belgenin çevre ile ilgili olduğu görülmektedir. 2016 yılında 184 belgeden

15 tanesi, 2017 yılında ise 163 belgeden 12 tanesi, 2018 yılında 140 belge içerisinde 16 tane, 2019 yılında 161 belgeden 24 tane, 2020 yılında 140 belgeden 25 tane, 2021 yılında 135 belgeden 22 tanesi, 2022 yılında 109 belgeden 21 tanesinde, 2023 yılı değerlendirilmeye alınmasa da 30 belgeden 6 tanesinde çevre ile ilgili belge bulunmaktadır.

AB Konseyinin sonuç bildireleri incelendiğinde, çevre diplomasisinde gelişmeler saptanmıştır. Belgelerin içerik analizinde, iklim diplomasisinin güvenlik kapsamında ele alındığı ortaya çıkmaktadır. Tüm sonuçlarda, iklim değişikliği ve güvenlik arasındaki bağlantıya yönelik çok sayıda paragraf tespit edilmiştir. Bu paragraflar genellikle iklim değişikliğinin doğrudan ve dolaylı uluslararası güvenliğe etkilerinden ve bu bağı yaygınlaştırma ve güçlendirme ihtiyacından bahsetmektedir. İklim değişikliğinin aciliyeti ve Paris Anlaşması'nın önemi her dönemde tekrar etmektedir.

AB Konsey sonuç verilerinde belgeler taranırken Avrupa Sayıştayının özel raporunda bir detay dikkat çekmiştir: *“İklim eylemi için AB bütçesinden her 5 eurodan en az 1 euro harcanyor, iddialı çalışmalar sürüyor ancak yetersiz kalma riski yüksek”*. (European Court of Auditors, 2016) Bu raporda, iklim değişikliğine ve bağlantılı önemli yatırım ihtiyaçlarına yanıt vermek için AB'nin 2014-2020 bütçesinin en az yüzde yirmisinin iklimle ilgili eylemlere harcanması kabul edilmiştir. İddialı çalışmalarının devam ettiğine fakat daha fazla çaba sarf edilmeden %20 hedefine ulaşılama ihtimaline dikkat çekilmiştir. Aynı zamanda, Avrupa Sosyal Fonunda tarım, kırsal kalkınma ve balıkçılık alanlarında iklim eylemine yönelik önemli bir kayma olmadığı belirtilmiştir. (European Court of Auditors, 2016)

2019 sonrasında iklim diplomasisinin daha kapsamlı bir strateji haline evrildiği, çalışmanın bir diğer tespitidir. Bu çeşitli politika alanlarının (çevre, ticaret, hareketlilik vb.) birbirine bağlı olduğu ve çeşitli dış faaliyetlerin bir araya getirildiği anlamına gelmektedir. İklim ve enerji diplomasisi arasındaki sinerji sonuç belgelerinde ana odak noktalarından biri olarak kendisini belli etmiştir. Bu durum enerji ve iklim diplomasisinin çoğunlukla birbirinden ayrı görüldüğü 2019 öncesindeki iklim diplomasisinden net bir fark olarak görülebilir. Aynı zamanda Konsey sonuç belgelerinin içerik analizine bakıldığında da 2019'dan sonra çevre başlıklarının fazla olması çalışmanın bu iddiasını güçlendirmektedir.

4.2 Avrupa Zirvesi Sonuç Belgeleri

Avrupa Zirvesi sonuçları, AB ile ilgili konuları belirlemek ve aynı zamanda AB'nin ulaşmak istediği eylemleri veya hedefleri özetlemek için kullanılır. Avrupa Zirvesi sonuçları ayrıca belirli bir madde üzerinde anlaşmaya varılması veya bir yasama teklifinin sunulması için

bir son tarih belirleyebilir. Bu şekilde Avrupa Zirvesi, AB'nin politika gündemini etkileyip yönlendirebilmektedir. (European Council, 2023) Tabloda Avrupa Zirvesi sonuç belgelerinin araştırmanın yöntemine uygun bir şekilde taranmış hali bulunmaktadır.

Tablo 2: Avrupa Zirvesi'nin 2015-2023 Yılları Arasındaki Sonuç Belgelerindeki Kelimelerin Sayısı (Kartal, 2023)

Taranan Kelimeler	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Müzakere	8	11	41	23	8	10	2	4	3
Görüşme	5	11	8	11	13	6	3	7	1
Diplomasi	1	0	0	1	2	2	2	1	1
Çevre	1	1	2	3	6	9	2	2	3
Çevresel	0	1	3	0	4	15	1	0	1
Çevresel Diplomasi	0	0	0	0	0	0	0	0	0
İklim	7	6	5	4	34	54	8	4	2
İklim Diplomasisi	0	0	0	0	1	2	0	0	0

Avrupa Zirvesi kararlarına bakıldığında 2019 sonrasında çevre konularının daha fazla önem kazandığı açıktır. “Diplomasi” kelimesine ve bunun Avrupa Zirvesi kararlarındaki görünümüne daha spesifik olarak bakıldığında, benzer bir sonuç saptanabilir. Paris Anlaşması'ndan sonra, 2015 ve 2019'un sonunda, Avrupa Zirvesi kararlarında iklim diplomasisinden hiç bahsedilmemiştir. Ancak 2019 sonrasında bu durum değişerek beş sonuçtan üçünde iklim diplomasisinden bahsedilmiştir. Bu, 2019'dan bu yana iklim diplomasisinin daha fazla vurgulandığının önemli bir göstergesidir. Dikkat çeken bir unsur olarak 2019 ve sonrasında yayınlanan sonuç metinlerinde çevre konularına ekstra başlık açılmasıdır. 2019 öncesinde de çevre hususunda başlıklara rastlanmıştır fakat bir paragraf gibi kısa yerler verildiği gözlemlenmiştir. Ancak 2019 sonrasında bu nispeten artmıştır ki bu da çevrenin daha önem kazandığı hipotezini desteklemektedir. Sonuç belgelerinin içerisinde AB'nin çevre hususundaki liderliğinin metinlerin genelinde vurgulanması da önemli bir etkidir. Zirvenin, çevre konularına zaman içerisinde daha fazla önem verdiği sonuç

belgeleriyle analiz edilmiştir. Aynı zamanda Zirve sonuçlarıyla iklim diplomasisinin de önem kazandığı gözlemlenmiştir.

4.3 Avrupa Komisyonu Sonuçları

Avrupa Komisyonu'nun çevre diplomasisi konusunda nerede durduğunu saptayabilmek için 2019 öncesi ve sonrası Birliğin Durumu Konuşmalarının incelenmesine karar verilmiştir. Her yıl Eylül ayında Avrupa Komisyonu Başkanı Parlamenta Birliğin Durumu Konuşmasını yapmaktadır. Konuşmada geçen yılın envanteri ve sonraki yıl için öncelikler sunulmaktadır. Başkan AB'nin karşı karşıya olduğu en acil sorunları ve AB'nin geleceğini şekillendirmek için fikirleri nasıl ele alacağını da belirlemektedir. (Commission, 2022) Dolayısıyla bu durum çevre diplomasisinin geleceğinin öncelik olarak görülüp görülmediğini saptayabilmek için iyi bir kaynak olarak görülmüştür.

Tablo 3: 2015-2022 Yılları Arasında Komisyon Başkanları Konuşmalarında Kelime Sayıları
(Kartal, 2023)

Taranan Kelimeler	Jean-Claude Juncker				Ursula Von der Leyen		
	2015	2016	2017	2018	2020	2021	2022
Çevre	2	7	0	1	0	0	1
Çevresel	1	3	0	0	2	0	1
Çevresel Diplomasi	0	0	0	0	0	0	0
İklim	1	10	0	3	6	14	5
İklim Diplomasisi	1	0	0	0	0	0	0
Diplomasi	2	0	0	2	0	0	0
Görüşme	6	0	1	2	0	3	1
Müzakere	12	0	2	1	2	0	1

Juncker 'in 2015 yılındaki Birliğin Durumu Konuşmasına dair belge 64 sayfadan oluşmaktadır. (Commission, 2022) Ana temanın; mülteci krizi, euronun geleceği ve dış politika, göç, dış eylem, ekonomik ve maliye politikası olduğu görülmektedir. (Commission, 2022) 2016 yılındaki konuşma ise 68 sayfadan oluşmaktadır. Ana tema; gençliğe, iş arayanlara ve yeni kurulan şirketlere yapılan yatırımlar, halka açık WIFI erişimi, daha adil telif hakkı yasaları, Afrika için yatırım planı ve yeni Avrupa sınır ve sahil güvenlik hakkında olduğu tespit

edilmiştir. (Commission, 2022) 2017 yılındaki Birliğin Durumu Konuşması 8 sayfadan oluşmaktadır. Ana tema birleşik, daha güçlü ve daha demokratik Birlik, ticaret, yatırım taraması, siber güvenlik, endüstri ve veri ve demokrasi konularında yoğunlaşmıştır. (Commission, 2022) 2018 yılındaki Birliğin Durumu Konuşması 14 sayfadan oluşmaktadır. Bu belgede ise ana temanın; göç, siber güvenlik ve dış politika olduğu analiz edilmiştir. (Commission, 2022)

2020 yılında Komisyon Başkanı değişmiş ve başkanlığa Ursula von der Leyen gelmiştir. Leyen 'in 2020 yılında Birliğin Durumu Konuşmasına dair belgenin 24 sayfadan oluştuğu analiz edilmiştir. Leyen, 16 Eylül 2020'deki Birliğin Durumu konuşmasında, pandemiden daha güçlü çıkan ve yeniliğe giden yolu açan bir Avrupa vizyonu sunmuştur. *NextGenerationEU* ile Avrupa, değişimi tasarım yoluyla gerçekleştirmek için ömür boyu bir kez bir fırsata sahip olduğuna, vizyona ve yatırıma sahip olduğuna vurgu yapmıştır. Avrupa'nın yeşil, dijital ve daha esnek olmasını sağlamak için Avrupa Komisyonu bazı vaatlerde bulunmuştur. Genel olarak ana temanın, çevre konuları, gelecek nesiller, Avrupa Sağlık Birliği, Endüstriyel Strateji, Avrupa'nın Dijital 10 yılıdır. 2021 yılındaki belge 21 sayfalık bir metindir. (Commission, 2022) Leyen, 15 Eylül 2021'deki Birliğin Durumu konuşmasında, Komisyon'un önümüzdeki yıl gerçekleştirmeyi planladığı öncü girişimleri özetlemiştir. Konuşmanın ana teması, iklim finansmanı, dijital dönüşüm, COVID19, küresel sağlık, aşılama, dünyada daha güçlü Avrupa, Avrupa Savunma Birliği, hukukun üstünlüğü ve medya özgürlüğü olmuştur. Leyen'in 14 Eylül 2022'deki Birliğin Durumu konuşması 21 sayfadan oluşmaktadır. (Commission, 2022) Bu konuşma, Komisyon'un önümüzdeki yıl gerçekleştirmeyi planladığı öncü girişimleri özetlemektedir. Ana tema; Ukrayna'ya AB desteği, enerji krizinin aşılması, iklim, hukukun üstünlüğü, demokrasi ve Avrupalı şirketlere destek olmuştur. (Commission, 2022)

4.4 Avrupa Parlamentosu İklim Diplomasisi Raporu

Avrupa Parlamentosu, AB yasalarını yaparak ve AB kurumlarının demokratik bir şekilde çalışmasını sağlayarak insanların çıkarlarını temsil eden doğrudan seçilmiş üyelerden oluşmaktadır. Avrupa Parlamentosu, AB düzeyinde karar alma ve tartışma için önemli bir kurumdur. (European Parliament, 2018) Avrupa Parlamentosu'nun çevre diplomasisi konusundaki duruşu hakkında pek fazla veri olmadığı göze çarpmıştır. Bu durum çevre diplomasisi konusunda Parlamentosun nispeten küçük bir rol oynamasıyla açıklanabilir.

Avrupa Parlamentosu'nun iklim diplomasisi raporu tek örnek olduğundan, diğer belgelerle karşılaştırmak veya zaman içinde bir değerlendirme yapmak mümkün değildir. Bu

nedenle veriyi kodlamak ya da kelime sayımı yapmanın faydasız olacağı düşünülmüştür. Bunun yerine, bu rapor kapsamlı bir şekilde incelenerek ve en alakalı bulgular not edilmiştir.

Parlamento tarafından 26 Haziran 2018’de yayınlanan raporun açıklayıcı bildiriminde tanımlanmış 6 unsur bulunmaktadır: (European Parliament, 2018)

- AB Dış İlişkilerinde Stratejik Bir Öncelik Olarak İklim Diplomasisi
- AB Liderliğine İhtiyaç: Bir AB İklim Diplomasisi Gündemi Geliştirmek
- Ortak Çaba: İklim Diplomasisi Yapılarını İyileştirme
- Diplomatik İklim Savunucusu Olarak Avrupa Parlamentosu
- AB’nin Stratejik İklim Diplomasi Ortakları
- AB’nin İklim Diplomasisi Gündeminin Stratejik Öncelikleri.

Avrupa Parlamentosu’nun “İklim Diplomasisi” raporu incelendiğinde Parlamento’nun daha fazla katılım çağrısında bulunduğu gözlemlenmiştir. Rapor, Halk Sağlığı ve Gıda Güvenliği ile Çevre Komitesi tarafından hazırlanan ve gelecekteki AB çevre diplomasisi faaliyetlerine ilişkin tavsiyeler ortaya koyan ortak bir rapordur. Parlamento, AB'nin iklim diplomasisinde daha büyük bir rol oynayacaksa bahsettiği kapasitelerini etkin bir şekilde kullanmasını ve yapılandırması gerektiğini belirtmiştir. (European Parliament, 2018)

Bu rapordan sonra Parlamento içerisinde çevre ile ilgili dikkat çeken diğer çalışmalar da incelenmiştir. Bunlardan bazıları:

Kasım 2019’da Parlamento, Avrupa’da bir iklim acil durumu ilan ederek tüm üye devletleri 2050 yılına kadar net sıfır sera gazı emisyonu taahhüt etmeye çağırmıştır. Parlamento ayrıca Komisyon’dan ilgili tüm yasama ve bütçe tekliflerinin sınırlandırma hedefiyle tam olarak uyumlu olmasını sağlamasını istemiş ve küresel ısınmanın 1,5 °C'nin altına inmesi gerekliliğinin altını çizmiştir. (European Parliament, 2018)

8 Ekim 2020’de Parlamento, AB İklim Kanunu’na ilişkin müzakere yetkisini kabul ederek 2030 emisyon azaltım hedefinin %60’a çıkarılmasını talep etmiştir. Parlamento ile Konsey arasında 21 Nisan 2021’de varılan kurumlar arası anlaşma, Komisyon tarafından önerilen %55 hedefini doğrulasa da Parlamento, bu hedefi %57’ye çevirme potansiyeline sahip olan karbon gideriminin rolünü ve katkısını arttırmayı başarmıştır. Son olarak, bağımsız bilimsel tavsiyenin önemi göz önüne alındığında, Parlamento tarafından önerildiği gibi, politikanın tutarlı olup olmadığını değerlendirmek ve ilerlemeyi izlemek üzere Avrupa İklim Değişikliği Bilimsel Danışma Kurulu kurulmuştur. (European Parliament, 2018)

Avrupa İklim Değişikliği Bilimsel Danışma Kurulu, Birliğin iklim değişikliğiyle ilgili bilimsel veri, uzmanlık ve tavsiye sağlayan bağımsız bir organdır. (European Union, 2023) Resmî sitesinde Danışma Kurulu'nun, AB'nin iklim hedeflerine başarılı bir şekilde ulaşmak için politikaları değerlendirdiği, eylem ve fırsatları belirlediği belirtilmiştir. 2021 yılında Avrupa İklim Kanunu aracılığı ile kurulmuş ve 15 bağımsız kıdemli bilimsel uzmandan oluşmaktadır. (European Union, 2023)

Avrupa İklim Değişikliği Bilimsel Danışma Kurulu, Ocak 2023'te yayınlanan "AB çapında 2040 iklim hedefinin ve 2030-2050 için sera gazı bütçesinin belirlenmesine yönelik bilimsel tavsiye" başlıklı raporunda, iklim nötrlüğü sağlamaya yönelik mevcut sera gazı emisyon senaryolarının kapsamlı bir değerlendirmesini yayımlamıştır. Bunu başarmak için AB'nin, 2040 yılına kadar 1990 seviyelerine göre net emisyonların %90 ya da %95 oranında azaltılması için çabalaması gerektiği belirtilmiştir. Bu azalmaların iklim risklerini azaltmak ve sürdürülebilir bir geleceğe ulaşmak için gerekli olduğu raporda eklenmiştir. (Union, 2022)

Parlamentonun çevre ile ilgili hususlarda gösterdiği öneriler 15 Eylül 2022'de yayımlanan bildiri de görülmektedir. Bu bildiri, Avrupa Birliği Resmî Gazetesi'nde AB'nin iklim değişikliğiyle mücadele çabalarını daha da güçlendirmeyi amaçlayan kuraklık, yangın ve diğer aşırı hava olaylarının sonuçlarına ilişkin bir kararı kabul etmesidir. (Union, 2022) Sonuç olarak Parlamento'nun yakın zamanda çevre ile ilgili hususlarda kurumlar arasında katkı sağladığı ve daha fazla eğilim gösterdiği resmî sitesindeki belgelerle fark edilmiştir.

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

Günümüzde çevre diplomasisi, devletlerin çevre diplomasisi rotalarını tanıtmaları, çevresel hak ve çıkarlarını korumaları, kendi ekonomik ve çevresel gelişimlerini teşvik etmeleri için önemli bir kavram ve hatta yol haritası haline gelmiştir. Son yıllarda çevrenin korunması için yapılan tüm girişimler ve çok taraflı çevre müzakereler oldukça elzemdir. Çevresel diplomasinin bölgesel ve küresel ölçekte uygulanmasının en çarpıcı örneği AB üye devletlerinin uyguladığı çevre politikasıdır. Çevrenin korunması hem Avrupa entegrasyonu için öncelikli alanlardan biri hem de Birliğin küresel çevre diplomasisi içindeki rolünü arttırması açısından önemlidir. Birlik üye devletler arasında çevre diplomasisini uygulamak için, makalede analiz edilen bir dizi önemli düzenlemeyi kabul etmiştir.

Araştırmanın temel bulgularına bakıldığında AB Konsey sonuç bildirgelerinin analizi sonucu çevre diplomasisinin geliştiği gözlemlenmiştir. 2019 sonrasında iklim diplomasisinin daha kapsamlı bir strateji haline evrildiği söylenebilir. Bu çeşitli politika alanlarının (çevre,

ticaret vb.) birbirine bağı olduğu ve çeşitli dış faaliyetlerin bir araya getirildiği anlamına gelmektedir. İklim ve enerji diplomasisi arasındaki sinerji, sonuçlardaki ana odak noktalarından biri olarak kendisini belli etmiştir. Bu durum enerji ve iklim diplomasisinden net bir fark olarak görülebilir. Aynı zamanda Konsey sonuç belgelerinde 2019'dan sonra çevre başlıklarının fazla olması çalışmanın iddiasını güçlendirmektedir. Avrupa Zirvesi kararlarında anahtar kelimelerin ne sıklıkla kullanıldığına bakıldığında 2019 sonrasında çevre konularının daha fazla önem kazandığı açıktır. "Diplomasi" kelimesi değerlendirildiğinde bunun Avrupa Zirvesi kararlarında yer almadığı açıkça görülmektedir. Ancak 2019 sonrasında bu durum değişerek; beş sonuçtan üçünde iklim diplomasisinin tekrarlandığı görülmektedir. Bu, 2019'dan bu yana iklim diplomasisinin daha aktif bir şekilde kullanılmasının en önemli bir göstergesi olarak düşünülebilir. Dikkat çeken unsur 2019 ve sonrasındaki sonuç metinlerinde çevre konularına ekstra başlık açıp daha fazla yer ayrılması olmuştur. Zirvenin, çevre konularına zaman içerisinde daha fazla önem verdiği sonuç belgeleriyle analiz edilmiştir. Komisyon başkanlarının Birliğin Durumu konuşmalarına bakıldığında, her seferinde iklim değişikliğinden açıkça bahsedilmiş ve tekrarlanmıştır. Bu, iklim değişikliğinin aslında her yıl Komisyon için önemli bir husus olduğunun bir göstergesidir. Komisyon Başkanları'nın Birliğin Durumu Konuşmalarında; ana temaların 2019 sonrasında daha çok çevreyi kapsadığı fakat net bir sonuç vermediği görülmektedir. Parlamento'nun etkisine bakıldığında daha fazla katılım çağrısında bulunmaktadır ve AB iklim diplomasisinde daha aktif bir rol oynaması gerektiğini açıkça belirtmektedir. Parlamento ayrıca, AB stratejisini geliştirirken, Konsey, EEAS ve Komisyonun dikkate alabileceği stratejik önceliklere ilişkin tavsiyelerin düzenli olarak formüle edilmesini de önermektedir. Sonuç olarak Parlamento, Birliğin iklim diplomasisinde daha büyük bir rol oynayacaksa bu kapasiteleri etkin bir şekilde kullanmalı ve yapılandırmalıdır. AB'nin iklim diplomasisi stratejisi izlenerek, Birliğin erişimi genişletilebilir ancak beyanlardaki tutarsızlıklardan da kaçınılmalıdır. Parlamento misyonları sırasında toplanan içgörülerin yapılandırılabilmesi ve paylaşılabilmesi bir raporlama sistemi, bunu önlemek için bir çözüm olabilir.

Sonuç olarak bu çalışmada 2015 yılı sonrası Birliğin 4 kurumundan toplam 1194 belge toplanmış ve analiz edilmiştir. Elde edilen temel sonuç AB'nin çevre diplomasisinin 2019 sonrasında olumlu anlamda değiştiğidir. Temelde her şeyin değiştiğini iddia edemeyiz fakat AB'nin zaman içerisinde çevre konularına özellikle iklim değişikliği hususuna giderek daha fazla önem verdiğini söyleyebiliriz. Birlik çevre diplomasisi açısından çok taraflı ve ikili düzeyde diyaloglar, teşvikler yoluyla etki ve farkındalık yaratmıştır. Sonuç belgelerinde kullanılan çevreyle ve diplomasiyle ilgili kelimelerin 2019 sonrasında görece olarak arttığı tespit

edilmiştir. Sadece sonuç belgelerinde kullanılan kelimelerden dolayı değil, yaşanan gelişmeler ve Birliğin Durumu Konuşmalarının içeriğinde de çevre diplomasisinin öne çıktığı tespit edilmiştir.

Çevre diplomasisi, sürdürülebilir kalkınmayı teşvik eden ve çevreyi koruyan politikalar geliştirmek ve uygulamak için ülkeler arasındaki müzakereleri, anlaşmaları ve diğer iş birliği biçimlerini içermektedir. Birlik için neden 2019 yılı bir kırılma noktasıdır sorusuna verilen cevap aynı yıl ilan edilen Avrupa Yeşil Mutabakatıdır. Araştırmanın ardından genel fikir AB'nin çevre diplomasisinin Avrupa Yeşil Mutabakatı vasıtasıyla üst düzey bir siyasi öncelik olarak tanımlandığıdır. Avrupa Yeşil Mutabakatı AB'nin küresel iklim liderliği konumu güçlendirmiş; çevre ve iklim diplomasisi daha yüksek bir seviyeye taşımıştır. Hatta Birlik iklim konusunda dünya yönetiminde temel pozisyonları ve potansiyel olarak örgütlenmeyi başarmıştır. Böylelikle küresel düzeyde Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşma çabaları da desteklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdurrahmanlı, E., & Bağış, E. (2021). Diploması Tanımı ve Uluslararası Konjoktürde Mevcut Olan Diploması Türleri. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 140-160.
- Arar, G. (2006). Çevre Diploması Dediğimiziz... *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, 21-24.
- Aydın, A. H., & Çamur, Ö. (2017). Avrupa Birliği Çevre Politikaları ve Çevre Eylem Programları Üzerine Bir İnceleme. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 21-44.
- Benedick, R. E. (1998). Diplomacy For The Environment. *Environmental Diplomacy* (s. 3-13). Germany: The Johns Hopkins University.
- Blaxekjaer, L. O. (2016, 29 Mayıs). *New Practices and Narratives of Environmental Diplomacy*. E-International Relations: https://www.e-ir.info/2016/05/29/new-practices-and-narratives-of-environmental-diplomacy/#google_vignette adresinden alındı.
- Čiefová, M. (2019). Slovakia's Participation In Environmental. *SOUČASNÁ EVROPA*, 24(2), 40-52.
- Commission, E. (2022, 10 19). *Climate Action*. European Commission: https://climate.ec.europa.eu/eu-action/international-action-climate-change_en adresinden alındı.
- Çatal, B., & Doğan, M. (2018). Yeni Diplomatik Yöntemler: Çevre Diploması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16-31.
- Çelik, F. B. (2022). The EU's different faces in climate diplomacy: leadership, interests, and responsibilities. *Journal of European Integration*, 1019-1039.
- Denisson, S., & Engstörn, M. (2023). *Decarbonisation nations: How EU climate diplomacy can save the world*. European Council on Foreign Relations: <https://ecfr.eu/publication/decarbonisation-nations-how-eu-climate-diplomacy-can-save-the-world/#conclusion> W adresinden alındı.
- Erdoğan, S. (2018). İklim Değişikliğine Karşı Verilen Küresel Mücadele ve Avrupa Birliği. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(4), 703-718.
- EU. (2023). *How is the European Council, Council of the European Union Works?* European Council: <https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/how-the-european-council-works> adresinden alındı
- European Climate Foundation. (2023). *The European Green Deal Diplomacy*. European Climate Foundation: <https://europeanclimate.org/expertises/european-green-deal-diplomacy/> adresinden alındı

- European Commission. (2023). *Climate Change Conference*. EC: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/climate-action-and-green-deal/eu-un-climate-change-conference/eu-cop28-climate-change-conference_en adresinden alındı
- European Commission. (2023). *European Green Deal and Fit for 55*. EU: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal/timeline-european-green-deal-and-fit-for-55/> adresinden alındı
- European Council. (2023). *Council conclusions on Climate Diplomacy*. Council of the European Union: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5033-2020-INIT/en/pdf> adresinden alındı.
- European Parliament. (2018). *Report on Climate Diplomacy*. EU: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2018-0221_EN.html#_section2 adresinden alındı
- European Union. (2023). <https://climate-advisory-board.europa.eu/about> adresinden alındı
- European Union. (2020, Ekim 14). *EUR-Lex*. EUR-Lex Access to European Union Law Sitesi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52020PC0652> adresinden alındı
- French, H. (1998). How Can We Reconcile The Slow Pace Of International Diplomacy With The Growing Urgency Of Global Ecological Decline. *Environmental Diplomacy* (s. 12-16). Germany : The Johns Hopkins University.
- Gülmez, S. B., & Top, B. (2018). Çin'in Çevre Diplomasisi: Realist Dış Politikanın Liberalizm ile İmtihanı. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 72-85.
- Gürsoy, S. İ., & Bahadır, N. H. (2020). Avrupa Birliği'nin Çevre Politikası: İşbirliğinden Sürdürülebilirliğe. H. Sağır içinde, *Ekolojik Kriz ve Küresel Çevre Politikaları* (s. 51-79). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Jordan, A., Grayev, V., & Adelle, C. (2021). *EU Environmental Policy at 50: retrospect and prospect, Environmental Policy in the EU Actors, Institutions and Processes*. Londra: Routledge.
- Kartal, Ş. M. (2023). Avrupa Birliği'nin Çevre Diplomasisi. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*. Kırklareli: YÖK: Ulusal Tez Merkezi Tez No:833346.
- Lazard, O., & Youngs, R. (2021, Temmuz 12). *Carnegie Europe*. Carnegie Europe Web sitesi: https://carnegieeurope.eu/2021/07/12/eu-and-climate-security-toward-ecological-diplomacy-pub-84873?gclid=Cj0KCQiA9OiPBhCOARIsAI0y71BBP7fXeaumfoZSIFqJgEtKxgszdPaLBF3_cCsFoOyxao9XIKxRnlMaAnWrEALw_wcB adresinden alındı
- Ledgerwood, G., & Arlene Idol, B. (1999). *Environment, Ethics and the Corporation*. London: Macmillan Press.

- Moore, B., Benson, D., Jordan, A., Wurzel, R. K., & Zito, A. (2021). Governing with multiple policy instruments? A. Jordan, & v. Gravey içinde, *Environmental Policy In The EU* (s. 299-317). New York: Routledge.
- Nicolas, L., & Kallab, E. (2021). *Effective Forms of Environmental Diplomacy*. New York: Routledge.
- Saleem, H. A., & Helena, V. V. (2016). Environmental Diplomacy . M. C. Constantinou, P. Kerrve, & P. Sharp içinde, *The Sage Handbook of Diplomacy* (s. 600-617). London: SAGE Publications Ltd.
- Selin, H. (2015). EU Environmental Policy and Implementation: Changin Process and Mixed Outcomes. *14th Biennial Conference* (s. 1-28). Boston: European Union Studies Association.
- Selin, H., & VanDeveer, S. D. (2015). Broader, Deeper and Greener: European Union Environmental Politics, Policies, and Outcomes. *Annual Review of Environment and Resources*, 1(40), 309-335.
- Söker, Ç. (2021). Çevre Diplomasisi. Z. Savaşan, Ç. Söker, & F. H. Yılmaz içinde, *Çevre Hukuku ve Politikaları* (s. 131-157). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Susskind, L. E. (1994). *Environmental Diplomacy; Negotiating More Effective*. New York: OXFORD UNIVERSITY PRESS.
- Susskind, L. E., & Saleem, H. A. (2015). *Environmental Diplomacy Negotiating More Effective Global Agreements*. New York: Oxford University Press.
- Tayebi, S., Moosavi, F. S., & Poorhashemi, A. S. (2016). Environmental Diplomacy: A Framework for Growth of International Interaction and Cooperation for Achievement of Global Peace. *Journal of Politics and Law*, 150-154.
- Tolba, M. K. (2008). *Global Environmental Diplomacy: Negotiating Environmental Agreements for the World*. London: MIT Press.
- Türkeş, M., & Kılıç, G. (2004). Avrupa Birliği'nin İklim Değişikliği Politikaları ve Önlemleri. *Çevre, Bilim ve Teknoloji, Teknik Dergi*, 35-52.
- Union, E. (2021, Nisan 20). *The facts about global warming*. European Council of the European Union: <https://www.consilium.europa.eu/en/eu-climate-change/> adresinden alındı
- Union, E. (2022, Ekim 22). *5 facts about the EU's goal of climate neutrality* . European Council of the European Union: <https://www.consilium.europa.eu/en/5-facts-eu-climate-neutrality/> adresinden alındı.